

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 6 ΙΟΥΛΙΟΥ 2006
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΠΤΑ (7)

Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

Στρατή Δούκα, *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* (απόσπασμα)

Ἐφτασε τό Μπαϊράμι¹ κι ἐγώ ἔτρεμα πού δέν ἤξερα πῶς μπαίνουν στό τζαμί. Τ' ἀπέξω τά εἶχα μάθει, μά τά μέσα πού γινόταν στό τζαμί δέν τά ἤξερα.

Ἀποβραδὶς μοῦ λέει τό ἀφεντικό μου:

— Ν' ἀρμέξεις πολύ πρῶι καί νά 'ρθεις νὰ προφτάσεις τό τζαμί σου.

— Ναί, τοῦ εἶπα πρόθυμα.

Ἄμα ἔφυγε, ἄφησα τόν μικρότερο παραγιό νά τό σκάσει γιά τό χωριό του. Ὑστερ' ἀπ' αὐτόν ἔφυγε κι ὁ Χασάν, ὁ βοσκός, κι ἔμεινα μοναχός.

Τό πρῶι, νά κι ἔρχεται ὁ ἀφεντικός μου, καβάλα στ' ἄλογό του.

— Ποῦ εἶναι οἱ ἄλλοι; μέ ρώτησε.

Ἐγώ τοῦ εἶπα, κάνοντας τόν στεναχωρημένο:

— Κρίμας πού δέν μπόρεσα νά προσκυνήσω. Ἐχασα τή σαρακοστή μου.

— Δέν πειράζει, μοῦ λέει, ἀφοῦ ἦρθε ἔτσι. Καί μ' ἀγκάλιασε. Τόν ἔσφιξα κι ἐγώ ἀπάνω μου.

— Μπαϊράμ μουμπαρέκ ὀλά².

— Ἀλλάχ ἐρέξ ὀλά³. Εὐχηθήκαμε.

Σάν τραβηχτήκαμε, μοῦ ξανάπε πάλι:

— Πολύ στεναχωρήθηκα, ἔπρεπε νά 'ρθεις.

¹ Μπαϊράμι· τριήμερη θρησκευτική γιορτή των μουσουλμάνων.

² Μπαϊράμ μουμπαρέκ ὀλά· ευχή: νά 'ναι καλορίζικο! Οι ευχές αυτές δίνονται στην αρχή του Μπαϊραμιού.

³ Ἀλλάχ ἐρέξ ὀλά· ο Θεός εἶναι μεγάλος!

— Δέν πειράζει, αφεντικό, τοῦ ἀπάντησα, αὐτά εἶναι παιδιά, ἄς γλεντήσουν.

— Ὅχι, μοῦ λέει, πρῶτα ὁ μεγαλύτερος· ἄς εἶναι, ἅμα θά 'χουμε Κουρμπάν Μπαϊράμ¹.

Χαιρετιστήκαμε κι ἔφυγε.

Κοντά μεσημέρι ἦρθε ὁ μικρός. Ριζά τόν λέγανε. Μετά ἀπό ὥρα ἦρθε κι ὁ Χασάν, ὁ βοσκός.

Σάν τά εἶπαμε, ἀφήσαμε τό Ριζά στό κοπάδι καί κατεβήκαμε στά Θεῖρα γιά σεριάνι².

Παντοῦ ἦταν ὄμορφα στολισμένα. Στό φρουραρχεῖο μπροστά ὁ ἀγέρας κυμάτιζε τίς σημαῖες. Στά καφενεῖα ἀράδα τά νταούλια κι οἱ ζουρνάδες. Τό βουητό τους μ' ἀνατρίχιαζε· ἀναθυμόμουν τίς δικές μας μεγαλοσκόλες³ καί τά μάτια μου βούρκωσαν. Ἡ χαρά τους μέ τή λύπη μου ἀνακατώθηκαν μέσα μου. Ἐχασα τό κουράγιο μου.

— Πᾶμε νά φύγουμε, εἶπα τοῦ Χασάν.

Ἐκεῖνος μέ τράβηξε μέσ στό καφενεῖο νά πάρουμε ἕνα λουκούμι. Μέσα κι ἔξω χόρευαν οἱ τσέτες⁴ ὀπλισμένοι· τά ὄπλα τους, τά μαχαίρια τους, θαρροῦσα πῶς πετοῦσαν στόν ἀέρα.

— Ἐλα, μοῦ λέει ὁ Χασάν, προχώρα νά πάρουμε σειρά.

Ὁ καφετζής καθόταν καβάλα σέ μιά καρέκλα καί φώναζε στόν καθένα μέ τή σειρά⁵.

— Ἐσύ, μέ ρώτησε, θά χορέψεις; Πέρνα.

— Ὅχι, δέν ξέρω, τοῦ λέω. Εἶμαι Μακεδόνας.

— Σά δέν ξέρεις, μήν ἔρχεσαι. Ἀφοῦ ἦρθες, θά χορέψεις. Καί μέ τράβηξε.

Ὁ Χασάν ἦρθε ξοπίσω μου καί πιάσαμε τό χορό.

¹ Κουρμπάν Μπαϊράμ· μεγάλη γιορτή, θυσία.

² σεριάνι· βόλτα, περίπατος.

³ ἀναθυμόμουν τίς δικές μας μεγαλοσκόλες... · ἔφερνα στη μνήμη μου τίς δικές μας μεγάλες θρησκευτικές γιορτές.

⁴ τσέτης· τούρκος ἀτακτος στρατιώτης, μέλος ἀντάρτικων μονάδων που πολέμησαν ἐναντίον του ἐλληνικοῦ στρατοῦ κατά τη μικρασιατική ἐκστρατεία.

⁵ «Ὁ καφετζής καθόταν ... με τη σειρά»· το κείμενο στην πρώτη ἐκδοση: «Στο καφενεῖο κάθονταν με το ξύλο ο καφετζής κι ἔδειχνε». Σχόλιο του Στρατή Δούκα: Ὁ τούρκος καφετζής κάθεται και κρατεῖ στο χέρι ἕνα γλυπτό ξύλο και δείχνει με τη σειρά, χτυπώντας τον στον ὦμο, ἐκείνον που θα χορέψει.

— Είδες τό μουατζίρ¹, πῶς χορεύει; λέγανε γύρω μας.

Στό χορό ἀπάνω, πρόσεξα τό περίπολο πού μᾶς κοίταζε.

Τρόμαξα.

— Πᾶμε, λέω τοῦ Χασάν. Εἶναι μοναχός ὁ μικρός, μ' ἕναν κάμπο πρόβατα.

— Ὅχι, μοῦ λέει, θά μείνουμε ὡς τό πρωί.

Ἐγώ τόν ἄφησα κι ἔφυγα γιά τό μαντρί. Ὁ ἀφεντικός μου ἦταν ἐκεῖ. Ξαφνιάστηκε πού μέ εἶδε.

— Γιατί γύρισες; μοῦ εἶπε.

Καί μέ ξανάστελνε πίσω μέ τό ζόρι.

— Κουράστηκα, ἀφεντικό, τοῦ εἶπα, αὔριο πάλι.

Τήν ἄλλη μέρα ἄρμεξα πρωί, ὅπως πάντα, τά πρόβατα καί σάν τά ἔβγαλα στή λάκκα μέ τόν παραγιό, γύρισα στό μαντρί νά ντυθῶ. Πλύθηκα, καλοστολίστηκα καί τράβηξα στήν πολιτεία.

Ὅπως περνούσα ἀπό τό χάνι, βλέπω μπροστά μου τόν Σαλή ἐφέντη τόν εισπράκτορα².

Μᾶς ἤξερε στό χωριό, γιατί κι ἐμεῖς εἴχαμε πρόβατα, καί πολλές φορές ἔμεινε στό σπίτι μας.

— Τό σκυλί, εἶπα μέσα μου καί τό ἴστριψα.

Ἐκείνη τή μέρα γύριζα στούς δρόμους. Δέν ἔβρισκα ἡσυχία ὅπου κι ἄν πήγαινα. Θαρροῦσα πῶς πίσω μου ἐρχόταν ὁ Σαλή ἐφέντης.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει κι ἐγώ δέν εἶχα τό θάρρος νά γυρίσω. Μιά στιγμή τίναξα τά καινούρια μου ροῦχα, ἔβγαλα, ἔβαλα τό φέσι μου καί τράβηξα ὀλόισα στό μαντρί.

Τά πρόβατα ἔβροσκαν γύρω. Ὁ Χασάν μέ ζύγωσε. Δέν τοῦ μίλησα. Ξάλλαξα, ἔβαλα τά παλιά μου ροῦχα καί ἡσύχασα.

Ὁ καιρός περνοῦσε κι ὁ ἀφεντικός μου ὄλο καί πió καλός γινόταν μαζί μου. Ἐνα βράδυ μοῦ λέει, καθώς μετρούσαμε τό γάλα:

¹ *μουατζίρης*: μέτοικος, πρόσφυγας. Από τη Μακεδονία, μουατζίρηδες ... • μέτοικοι από την ευρύτερη γεωγραφικά περιοχή της Μακεδονίας. Πριν από την ανταλλαγή των πληθυσμών, που συμφωνήθηκε στις 30.1.1923 μεταξύ των Βενιζέλου και Ινονού, περίπου 500.000 Τούρκοι ζούσαν στην περιοχή της Μακεδονίας.

² *εισπράκτορας*: ἐδώ: φοροεισπράκτορας.

— Ξέρεις, Μπεχτσέτ, τώρα πού μπαίνει τό καλοκαίρι σκέφτομαι νά μοιράσω τό χτήμα, κι άπ' τή μεριά πού 'ναι ή τουλούμπα¹ μέ τό νερό δώδεκα στρέμματα, θά τό βάλουμε μποστάνι². Τί γνώμη έχεις έσύ;

— Ό,τι όρίζεις, άφεντικό· χέρια μονάχα χρειάζονται.

— Καλά, μοϋ λέει, αυτό τό ξέρω· όλοι μαζί θά δουλέψουμε, κι οί γυναίκες.

Ύστερ' από μέρες στήσαμε τό τσαρδάκι³ μας καταμεσήσ στο χτήμα. Όλογυρίς είχαμε τίς συκιές πού μās έκλειναν μέσα. Ήταν μιά χαρά. Οί γυναίκες δούλευαν γερά, και μās βόλευαν από φαί μαγερεμένο.

Και μέσ στίς μέρες πού περνούσαν μέ τή δουλειά, ό άφεντικός μου έβαλε στό νοϋ του νά μέ παντρέψει μέ μιάν άνιψιά του, τήν κόρη του άδερφοϋ του, πού 'χε σκοτωθεϊ στά Δαρδανέλια⁴.

— Δέν κάνει, του είπα, άφεντικό, έγώ είμαι φτωχός και ξένος, δέν έχω άξία νά μπω στό σπίτι σου.

— Όχι, μοϋ λέει, τήν άξία σου τήν έχεις. Έγώ θέλω νά σέ κάνω δικό μου, νά μπεις στή θέση του άδερφοϋ μου Σουλειϊμάν, νά πάρεις τήν κόρη του, τή Ζουμπείντα.

— Άφεντικό, του είπα, πάλι, νά μέ συμπαθās, μά δέν ξαναπαντρεύομαι. Μιά και στάθηκα άτυχος από τόν πρώτο μου γάμο, δέν ξαναμπαίνω στόν κόσμο. Έχω και τήν άδερφή μου, πού τήν έχω άφήσει μόνη στήν Προύσα.

Κι οί γυναίκες σάν έμαθαν άπ' τόν άφέντη μου τήν κουβέντα μας, πέφτουν άπάνω μου.

—Νά σέ παντρέψουμε, Μπεχτσέτ, φέρε και τήν άδερφή σου έδω, άδερφή μας νά τήν κάνουμε.

— Καλά, πρώτα νά πάω νά τή φέρω και μιά μέρα νά παντρευτώ.

¹ τουλούμπα· μεταλλική χειροκίνητη αντλία νερού, σταθερά τοποθετημένη στο έδαφος.

² μποστάνι· περιβόλι για λαχανικά και κυρίως για καρπούζια ή πεπόνια.

³ τσαρδάκι· καλύβα από κλαδιά και, γενικά, πρόχειρη κατοικία.

⁴ Δαρδανέλια· τα στενά του Ελλησπόντου.

— Άς γίνει κι έτσι, μου λέει ο αφεντικός μου. Έγώ μιιά φορά νά 'χω τό λόγο σου.

— Καλά, τοῦ λέω. Πρῶτα νά φέρω τήν ἀδερφή μου καί βλέπουμε.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. «Έργο φιλειρηνικό και βαθιά αντιπολεμικό, η *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* αντιμετωπίζει [...] τον πόλεμο όχι στην επική, ηρωική του διάσταση, αλλά ως βασικό υπεύθυνο της απώλειας χιλιάδων ατόμων και του εξευτελισμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Παράλληλα, αναδεικνύει κάτι βαθύτερο και πιο ουσιαστικό, την παγκόσμια συναδέλφωση, πρόθεση την οποία άλλωστε ο συγγραφέας δηλώνει στην προμετωπίδα: “Αφιερώνεται στα κοινά μαρτύρια των λαών”.»

Να εντοπίσετε στο απόσπασμα που σας δόθηκε από το διήγημα του Στρατή Δούκα *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* τρία (3) στοιχεία, τα οποία δικαιολογούν το χαρακτηρισμό του ως αντιπροσωπευτικού έργου της αντιπολεμικής πεζογραφίας μας.

Μονάδες 15

2. Να επισημάνετε στο απόσπασμα που σας δόθηκε δύο (2) αφηγηματικές τεχνικές και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

3. «Η *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* του Στρατή Δούκα είναι ένα σύντομο πεζογράφημα που μας αφηγείται σε ύφος πυκνό, περιεκτικό, απλό και απέριττο την ιστορία ενός αιχμαλώτου της Μικρασιατικής καταστροφής και κυρίως τις περιπέτειες της διαφυγής του. Ο αστόλιστος και πυκνός τρόπος της έκφρασης και του ύφους θυμίζει κάπως Μακρυγιάννη.»

Απόστολος Σαχίνης, Αγγλοελλ. Επιθεώρηση, Δεκ. 1951.

Να προσδιορίσετε στο απόσπασμα που σας δόθηκε από το διήγημα του Στρατή Δούκα *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* χαρακτηριστικά του ύφους, τα οποία επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη.

Μονάδες 20

4. «Παντοῦ ἦταν ὄμορφα στολισμένα. Στό φρουραρχεῖο μπροστά ὁ ἀγέρας κυμάτιζε τίς σημαῖες. Στά καφενεῖα ἀράδα τά νταούλια κι οἱ ζουρνάδες. Τό βουητό τους μ' ἀνατρίχιαζε· ἀναθυμόμουν τίς δικές μας μεγαλοσκόλες καί τά μάτια μου βούρκωσαν. Ἡ χαρά τους μέ τή λύπη μου ἀνακατώθηκαν μέσα μου. Ἐχασα τό κουράγιο μου.»

Να σχολιάσετε σε μία (1) ἢ δύο (2) παραγράφους τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ἥρωας, ὅπως αὐτή περιγράφεται στο παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε από το διήγημα του Στρατή Δούκα *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* με το παρακάτω απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου *Ματωμένα Χώματα*.

Ξημέρωμα Κυριακή, καθώς ὁ πατέρας ἔφυγε γιά δουλειές στ' Ἀιντίνι, βρῆκα τήν ευκαιρία ν' ἀνέβω στό βουνό ν' ἀνταμώσω τό Σεφκιέτ καί νά τοῦ φέρω τό χαμπέρι¹ τοῦ μισεμοῦ² μου. Μέ τοῦτο τό βοσκοπούλο εἶχα μιάν ἀξέχαστη φιλία. Στίς διακοπές τοῦ Πάσχα, σάν ἀνέβαινα κι ἐγώ μέ τά πρόβατα στό βουνό, τόν παράσερνα στά πιό τρελά παιχνίδια. Σκαρφαλώναμε σέ ψηλές ἀπάτητες κορφές, ψάχναμε γι' ἀετοφωλιές καί γιά κρυφές σπηλιές, κολυμπούσαμε σέ ποτάμια. Ὅταν μᾶς ἔβρισκε καμιά μπόρα καί βλέπαμε τά δέντρα νά δέρνονται μέ τή βροχή, ξαμολιόμαστε κι ἐμεῖς μέσα στό δάσος καί τρέχαμε, μέ γυμνό τό στήθος, μεθυσμένοι ἀπό μιάν ἀλλόκοτη χαρά πού βίτξιζε³ τίς αἰσθήσεις μας. Σά μᾶς πότιζε τό νερό ἴσαμε τό κόκαλο, μαζευόμαστε στή σπηλιά ὅπου φυλάγαμε τά κοπάδια· ἀνάβαμε φωτιά· κολατσίζαμε. Τότες κράταγα στά χέρια μου τή φαντασία

¹ χαμπέρι· εἶδηση.

² μισεμός· αναχώρηση.

³ βιτζίζω· ερεθίζω, μαστιγώνω.

τοῦ Σεφκιέτ· τὴν ἔπλαθα, ὅπως μὲ τὸ ζυμᾶρι πλάθεις τὰ Λαζαράκια. Στὴν Ἀνάσταση τὸν κατέβαζα στὸν Κιρκιντζέ! Χαιρότανε νὰ βλέπει τὴ νύχτα τὰ κεριά νὰ στραφταλίζουνε σὰν ἀστράκια, ν' ἀκούει τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ τῆς καμπάνας τὸ ξεσηκωτικὸ μελωδικὸ κάλεσμα, νὰ ρίχνει μαζί μας τράκα τροῦκες καὶ νὰ τρώει στὸ τραπέζι μας τὴ μοσχοβολιστὴ αὐγοκομμένη μαγειρίτσα τῆς μάνας μου.

Διδῶ Σωτηρίου, *Ματωμένα Χώματα*, Αθήνα 1983, σ. 29

Μονάδες 20

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνον τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). Δεν θα μεταφέρετε στο τετράδιο τα κείμενα και τις ερωτήσεις.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν.
Δεν επιτρέπεται να γράψετε οποιαδήποτε άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και το φωτοαντίγραφο.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλες τις ερωτήσεις.
4. Κάθε τεκμηριωμένη απάντηση είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: Τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: Μια (1) ώρα μετά την έναρξη της εξέτασης.

ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ